

Serbest Piyasalarda Dinler de Sağlıklı Olarak Gelişirler*

GARY S. BECKER**

Birçok kişi dinsel sağıın artan cazibesinden rahatsız olmaktadır. Ben -dinler müritleri için rekabet etmek durumunda olduğu ve hiçbir din devlet tarafından özel bir muameleye tabi tutulmadığı müddetçe- endişe edecek bir şey olduğuna inanmıyorum.

Rekabetçi bir ortamda, yeniden doğuşcu hristiyanlar, ortodoks yahudiler, köktenci müslümanlar ve diğer gruplar üyelerinin, sadece eğer onların ahlaki ve ruhani ihtiyaçlarını merkezdeki dinlerden (main line religions) daha iyi karşılıyorlarsa cezbederler. Birçok kişi zor koşullarda yetişse bile, bireylerin kendi yaşam biçimlerini belirleme gücüne sahip olduklarını düşünür; dini öğütlerden de, kişinin kendi davranışlarının sorumluluğunu alma gerekliliğini desteklemesini bekler. Merkezdeki dinler insanların sorumluluk ve davranışlarını kontrol etme gerekliliğini karşılamakta başarısız kaldıkları zaman, üyelerini daha geleneksel öğretilerden gelen köktenci gruplara kaptırmaktadırlar. Ayrıca, köktenciler, ailenin parçalanması, pornografi ve otoriteye karşı çıkış mücadelesinin ön saflarında yer almaktadır.

Birleşik Devletler gibi bazı uluslar, din konusunda açık bir "piyasa"ya sahiptir. Farklı mezhep ve tarikatlar ruhani rehberlik ve diğer cazibelerle insanları kendilerine bağlamak için rekabet ederler. Rekabet, diğer sıradan mallar için olduğu gibi dinler için de iyidir.

Çünkü (rekabet durumunda) dini gruplar tekeli oldukları duruma göre üyelerinin ihtiyaçlarını nasıl daha iyi tatmin edeceklerini öğrenmeye zorlanırlar.

Dini organizasyonlar için rekabetin önemine bundan 200 yıl önce Adam Smith tarafından Milletlerin Zenginliği'nin ihmal edilmiş bir bölümünde değinilmiştir. Smith, Hükümetin kendisine ayrıcalıklı bir konum vermesi nedeniyle İngiliz Kilisesinin Britanyalıların ihtiyaçlarına kayıtsız kaldığına dair ciddi deliller göstermiştir. Ayrıca, kilise liderlerinin tembelliğini ve kayıtsızlığını sona erdirmenin tek yolunun bu ayrıcalıkların kaldırılması ve İngiliz Kilisesini üyelerini daha yeni dinlerle karşı rekabet ettirmek olduğunu şiddetle savunmuştur.

Thomas Jefferson ve Birleşik Devletlerin diğer kurucuları bu yeni ülkede kilise ve devletin ayrı olması gerektiğini anladılar. Birinci değişiklik (First Amendment)*** «Kongrenin bir dinin herhangi bir şekilde düzenlenmesini yasaklamasını sağlayan bir kanun yapamayacağını» ifade eder. Kilise ile devletin birbirinden ayrılmasının gerekçelerinden biri, dinleri, cemaat üyeleri için rekabet ettirerek kendi ayakları üzerinde durmaya zorlamaktır.

Santa Clara Üniversitesinden Lawrance Iannoccone, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın Protestan milletleri arasındaki dindarlık derecesine ilişkin delillere dayanarak Smith -

Jefferson doktrinini test etmiştir. Testlerde birçok kilisenin rekabet halinde olduğu toplumlarda -dini inançların gücü düzenli olarak kiliseye gitmekle ölçülür- dinin, insanlar için bir tek kilisenin olduğu ülkelere göre daha önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Örneğin, İskandinav ülkelerinde nüfusun sadece ufak bir kısmı dinle ilgilenmektedir. Bunun nedeni, İsveç'te devletle kilisenin ayrılmaya başlamasına rağmen, büyük ölçüde Lutheryen kilisesinin ayrıcalıklı bir konumda olması ve gelirin çoğunu devletten elde etmesidir. Buna karşılık Birleşik Devletlerde, farkı tarikatlar ve mezhepler, cemaatlerini genişletmek için kıran kırana rekabet ettiklerinden, din sağlıklı bir biçimde gelişmektedir. Güney Amerika'da Katolik Kilisesi güçlü tekelci konumunu kaybetmekte ve yerine köktenci Protestan tarikatlar hızla gelişmektedir. Çünkü birçok katolik papaz politik hedeflere yönelirken insanların ruhani ihtiyaçlarını gözardı etmiştir. II. Dünya Savaşı öncesinde Japon hükümeti Şintoizmi desteklemiş ve diğer dinlerden ayırmıştır. Savaşın sonuna Japonya'da Şintoizmin ayrıcalıklı konumunu kaldırılmıştır. Bugün Japonya'da yüzlerce yeni grup ortaya çıkmakta ve gelişmektedir. Bu gruplar, Şintoizm tarafından tatmin edilemeyen ruhani ihtiyaçlara hitap etmişlerdir.

Hiçbir örnek dini rekabetin cazibesini Doğu Avrupa'nın bir zamanlar komünist olan ülkelerinde ve eski Sovyetler Birliğinde olanlardan daha iyi gösteremez. Sovyetler Birliği, yaklaşık 75 yıl boyunca kiliseleri kapatarak ve dini liderleri hapsederek komünizme karşı

muhalefeti bastırmaya çalışmıştır. Aslında komünizm laik bir tekel kurmaya gayret etmiştir. Fakat komünizmin yıkılmasından bu yana, din bir patlama yaşamaktadır. Mülakat yapılan Rusların %22'den fazlası gençliklerinde ateist olduklarını fakat şimdi Tanrıya inandıklarını söylemişlerdir. 6000'den fazla Rus Ortodoks kilisesi ve manastırı yeniden açılmış ve diğer birçok dini organizasyon da üye kaydetmeye başlamıştır.

Bu örnekler, hem liberal hem de katı dini grupların, kendi oyun sahalarında yeni insanlar kazanmak için rekabet etmek zorunda kaldıkları zaman daha dinamik davrandıklarını göstermektedir. Sağlıklı rekabet için dini inançlar alanında açık piyasaların olması gereklidir. Başka bir deyişle, serbest rekabet hiçbir dinin ve dini organizasyonun devlet tarafından özel olarak korunmamasını ve ayrıcalıklı muameleye tabi tutulmamasını lüzumlu kılmaktadır.■

DİPNOT

* Bu yazı *Business Week'in* 5 Ocak 15, 1996 tarihli sayısından alınmıştır.

** G. Becker 1992 Nobel İktisat ödülü sahibidir ve Chicago Üniversitesinde ders vermektedir. Liberal Düşünce Dergisinin Danışma Kurulu üyesidir.

*** Amerikan Anayasasında, 1791'de yapılan bir değişiklik. Bu değişiklik ile dini ibadet, toplantı ve dilekçe verme hürriyeti garantiye alınmıştır (ÇN).

Çeviren : Murat Çokgezen